

Słowo o Kathleen Jamie

Kathleen Jamie uznawana jest za jedną z najważniejszych szkockich poetek swojego pokolenia. W wieku dziewiętnastu lat została nagrodzona Eric Gregory Award, niewiele później wydała debiutancki tom *Black Spiders* (1982). Kolejne zbiory wierszy to m.in. *The Way We Live* (1987), *The Autonomous Region* (1993) oraz *The Queen of Sheba* (1994), które zostały zebrane w tomiku *Mr. & Mrs. Scotland Are Dead* (2002). W 1999 roku Jamie wydała zbiór *Jizzen*, w którym z niezwykłą szczerością opisuje doświadczenie macierzyństwa. Twórczość Jamie jest regularnie doceniana nagrodami literackimi: za tom *The Tree House* (2004) otrzymała Forward Prize i Scottish Arts Council Book of the Year Award, z kolei za najnowszy zbiór, *The Overhaul* (2012) – Costa Poetry Award. Do twórczości poetyckiej Jamie należy jeszcze dodać tomik *This Weird Estate* (2007) oraz zbiór *Frissure* (2013), w którym zamieszczone zostały fragmenty prozy poetyckiej autorki, opatrzone pracami Brigid Collins.

Gdy w 1994 roku ukazał się zbiorek *The Queen of Sheba*, „Poetry Review” zaliczył Jamie do „nowego pokolenia”, przy okazji przyklejając jej podwójną etykietkę ze względu na pochodzenie (pisarka szkocka) i płeć (literatura kobieca), co wywołało u poetki irytację. Choć w tomiku *The Queen of Sheba* Jamie porusza temat tożsamości narodowej, zadając trudne pytania o przeszłość historyczną i jej wpływ na teraźniejszość swojego kraju, nie odrzuca jednak stereotypów, które przesłaniają prawdziwą twarz Szkocji, lecz proponuje reinterpretację konkretnych ikon szkockości, nadając im nowe życie w innym, odmienionym kontekście. Tworzy w dialekcie szkockim, przełamując schemat: to obszar zdominowany przez mężczyzn, do niedawna kojarzony głównie z Robertem Burnsem, Hugh MacDiarmidem czy Williamem Soutarem. Zamknięcie Jamie w ciasnych, zatęchłych szufladach było jednak gestem niewątpliwie niesprawiedliwym i krótkowzrocznym, co pisarka udowodniła kolejnymi publikacjami.

Efektom wypraw Jamie do Pakistanu i Tybetu były dwie książki: *The Golden Peak: Travels in Northern Pakistan* (1992; wydana ponownie w 2002 roku pod tytułem *Among Muslims: Meetings at the Frontiers of Pakistan*) oraz *The Autonomous Region: Poems and Photographs from Tibet* (1993) ze zdjęciami Seana Mayne Smitha. Podróże – te bliskie i te dalsze, często wyspiarskie (Orkady, Hebrydy, Grenlandia) – wypełniają także dwa tomy esejów *Findings* (2005) oraz *Sightlines* (2012). Zawarte w nich teksty, intymne i impresjonistyczne, w medytacyjny sposób zwracają się ku przyrodzie i zjawiskom naturalnym, a nieoczywisty, niejednorodny wybór tematów dodatkowo stanowi o ich wyjątkowości. Z niezwykłą przenikliwością, ale też delikatnością Jamie eksploruje dzikie obszary, niekiedy podążając śladami poetów romantycznych, innym razem wybiegając

dalej. Niewątpliwie wyczuwalny jest wpływ Johna Clare'a, szczególnie w eseju Crex Crex o nieuchwytności tytułowego bohatera, czyli derkacza. Jamie poświęca wiele czasu na obcowanie ze światem natury: spędza godziny, obserwując gniazdowanie sokołów wędrownych, wypatrując wielorybów, łososi lub rzadkich ptaków. Z dala od nowoczesnego świata wyrusza w poszukiwaniu nieprzeniknionej ciemności (*Light and Darkness*) czy głębokiej ciszy (*Aurora*). W tytułowym tekście pierwszego tomu esejów, *Findings*, Jamie opisuje fascynujące znaleziska na plaży Ceann Iar. Niektóre z nich, jak głowa głuptaka, zabiera ze sobą, załując, że nie wzięła także głowy plastikowej lalki, która mogłaby posłużyć za przycisk do papieru. Kiedy czyta się te eseje, nie ma się wątpliwości, że rzeczy, które pisarka przywozi z wypraw, mają wymiar także ponadmaterialny.

Najnowsza twórczość sprawiła, że obecnie Jamie określana jest mianem „nature poet”, a jej teksty odkładane są na półkę „new nature writing”, czyli tam, gdzie znajdziemy jeden z bujnie kwitnących gatunków literatury brytyjskiej ostatnich lat. W rzeczywistości twórczość Jamie mieści się gdzieś na skrzyżowaniu krajobrazu, historii i języka, a sama autorka określa swoje pisarstwo mianem „tkanki łącznej”.

Pisarka renegocjuje nasze miejsce w świecie naturalnym, który dla mieszkańca zurbanizowanych ośrodków jawi się jako coraz bardziej obcy i nieznany. Czytając jej eseje i wiersze, czytelnik często zmuszony jest sięgać po słownik i encyklopedię, aby wyszukać nazwy licznych gatunków ptaków czy roślin. Jamie wchodzi w intymną relację ze światem poprzez medytacyjny język skupiony na szczegółach; jej umysł nastawiony jest na obserwację. Koncentrując uwagę przede wszystkim na byciu w świecie tu i teraz, autorka subtelnie dopytuje o naszą obecność w przyrodzie. Zmysł obserwacji i niezwykła uważność towarzyszą językowi o szczególnej przejrzystości i melodii: piękny precyzyjny styl, eliptyczne zdania, oszczędne środki charakteryzują całe pisarstwo Jamie. W ostatnich zbiorach *The Tree House* i *The Overhaul* można zauważyć, jak wersy stają się coraz węższe, a wiersze krótsze. To minimalistyczna poezja, odarta z ozdobiaków, precyzyjnie destylująca zaobserwowane zjawiska. Tematyka tożsamości narodowej i płciowej z wczesnych lat ustąpiła miejsca uważnej obserwacji przyrody. Choć większość wierszy napisana została w standardowej odmianie języka angielskiego, w najnowszych tomikach znalazły się również teksty w dialekcie szkockim, co demonstruje przywiązanie Jamie do lokalności pomimo globalnego wymiaru tych tekstów. Empatyczna potrzeba zrozumienia procesów zachodzących w świecie naturalnym spowodowała, że w zbiorze *The Overhaul* Jamie udziela głosu pająkom, jerzykom, dzwonom i różom. To pisarka, która uważnie wsłuchuje się w świat. Jej twórczość to konwersacja z przyrodą prowadzona ścisłym głosem.

Dotychczas w języku polskim ukazało się niewiele tekstów Jamie. W numerze poświęconym szkockim pisarzom „Literatura na Świecie” (1995, nr 7) opublikowała sześć wierszy w przekładzie Piotra Sommera. Poniższe tłumaczenia ukazują się za uprzejmą zgodą autorki.